

Kulturális hatások a kínai számvitelben

Lökkös Gergő

*Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Számvitel
mesterképzés*

Bevezetés

A Kínai Népköztársaság 9,6 millió km²-es területével a világ negyedik legnagyobb országa. 2007-es adatok szerint népessége 1,3 milliárd fő. Népsűrűsége 140 fő/km². A jelenlegi államformát, vagyis a Kínai Népköztársaságot az 1949. évben kiáltották ki. Fővárosa Peking, legnagyobb városa azonban Sanghaj. Hivatalos nyelve a mandarin, amely három másik ország hivatalos nyelve is.³⁴

Kínát a történészek az egyik legősibb civilizációként tartják számon.

A kínai számvitel és a kulturális dimenziók

A kínai számvitel bemutatásánál elsősorban Cigdem Solas és Sinan Ayhan a „The historical evolution of accounting in China” című cikkét (Revista Española de Historia de la Contabilidad³⁵-ban, az első globális számviteltörténeti elektronikus újság, 2007. decemberi számában jelent meg) vettem alapul. A cikk aprólékos betekintést enged abba, hogy a kínai számvitelre milyen tényezők hatnak és hathatnak. A fenti írás bemutatásán kívül elengedhetetlennek tartottam Hofstede dimenzióinak felvázolását Kína vonatkozásában, s így az itt felmerülő szociális sajátosságok bemutatását és számvitelre gyakorolt befolyását.

A kulturális dimenziók Geert Hofstede nyomán

A kínai számvitel kialakulásának teljes körű feltárásához szükséges a kulturális dimenziók vizsgálata Geert Hofstede (1984) nyomán. Az 1928-ban született holland szociálpszichológus kezdetben négy, ma már öt kulturális dimenziót különböztet meg, amelyek a következők:

- hatalmi távolság,
- individualizmus vagy kollektívizmus,
- maszkulinitás vagy feminitás,
- bizonytalanságkerülés és
- a hosszú vagy rövid távú orientáció.

34 Az elhelyezés térben és időben alfejezet a linken található forrás alapján készült.

35 <http://www.decomputis.org/>

Az eredményeket az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat Hofstede dimenziói és alkalmazása Kínára

Hofstede dimenziói	Kína
Hatalmi távolság	Nagy
Individualizmus vagy kollektívizmus	Kollektívizmus
Maszkulinitás vagy feminitás	Csekély mértékben maszkulinitás
Bizonytalanságkerülés	Erős
Hosszú vagy rövid távú orientáció	Hosszú távú orientáció

Forrás: Hofstede alapján saját szerkesztés

A hatalmi távolságokat illetően Kínában a társadalomban elfogadottnak vélték az emberek közötti egyenlőtlenségeket. Az alárendeltek nem rendelkeztek védelemmel a feletteseik általi elnyomás ellen. Az egyének viselkedése a hatalom és a szankciók által befolyásolt, de általánosságban elmondható, hogy optimistán ítélik meg a vezetők képességeit és kezdeményezőseiket. Az emberek elégedettek saját helyzetükkel, és nem elsődleges céljuk a rangsorban való feljebb kerülés.

Kínára erősen jellemző a kollektivistista kultúra, melyben az emberek elsősorban a csoport érdekeit tartják szem előtt, és nem saját magukat, mint egyéneket. A csoportban való gondolkodás hatással van a munkához való hozzáállásra (viselkedés és promóciós elvárások), a munkahely iránti elkötelezettség azonban alacsony. A személyes kapcsolat kiépítése elsőbbséget élvez az elvégzendő feladatokkal és a céggel szemben.

A kínai társadalom férfias és sikerorientált. A munkavállalók sok esetben szükségnek érzik saját szabadidős tevékenységeik és a családjukkal eltöltött idő feláldozását, és a munkát helyezik előtérbe. Különösen igaz ez a szolgáltatási szektorban tevékenykedő alkalmazottakra. A munkavállalók gyakran hagyják hátra családjukat annak érdekében, hogy jobb munkát és kedvezőbb díjazást kapjanak a nagyvárosokban.

Az emberek nem feltétlenül igyekeznek elkerülni a bizonytalanságot. Erre legjobb például szolgálhat maga az anyanyelv, mely tele van kétértelmű jelentésű szavakkal, ennek nyomon követése azonban csupán a nyugati emberek számára okozhat problémát. Kína népessége alkalmazkodó és vállalkozó szelleműként jellemezhető.

A kínai társadalom hosszú távon orientált, jellemző rá a kitartás és az állhatatosság. Az embereket takarékoság jellemzi, előtérben részesítik a hosszú távú befektetéseket, mint például az ingatlant.

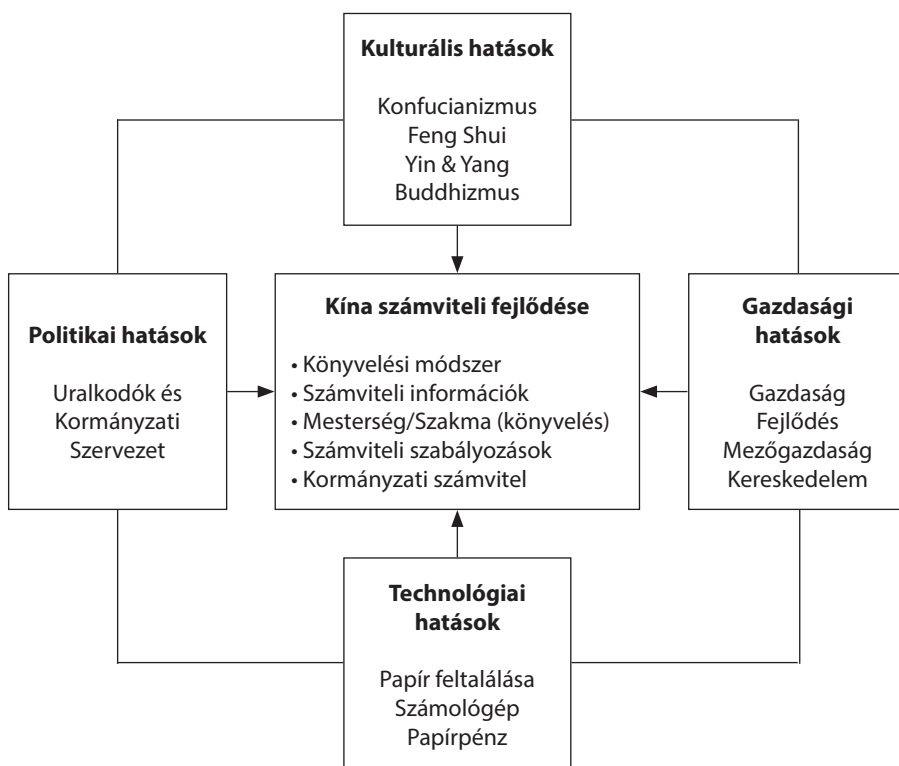
A kínai számvitel és a kulturális hatások

A kínai számvitel rendszerére két fő elem hat (Solas, Ayhan, 2007). Az egyik ilyen a hagyományos kulturális, a másik pedig a modern kulturális hatások. A hagyományos kulturális elemek 6 területét különböztetjük meg: az Igazságosság és a Profit

elmélete, a Bizalom és a Szerződés ellentéte, a Határozott (ellentmondást nem tűrő) Viselkedés, a Konzervatív Gondolkodás, Kollektivizmus, és a Vallás. A modern kulturális elemek közé pedig az Államelmélet, az Osztályelmélet, a Marxizmus, és a Kulturális Forradalom tartoznak.

Attól függetlenül, hogy a kutatók szerint csak ezek a hagyományos illetve modern értékek foglalják keretbe a kínai számvitelt. Zhang szerint vannak még egyéb meghatározó tényezők is, azonban minden kutató egyetért abban, hogy a kulturális tényezők gyakorolják a döntő befolyást a számvitel alakulására. A következő ábra bemutatja, hogy mi minden van hatással erre a külföldi számviteli rendszerre.

1. ábra A kínai számvitel fejlődése

Forrás: Solas, Ayhan (2007) alapján saját szerkesztés

Gyakorlati hatások

A konfucianista doktrína közties úton közelíti meg a bizonytalanságtűrést. A hangsúlyt a régi hagyományokhoz és rítusokhoz való ragaszkodásra helyezi. Ezek alapján

kíván létrehozni egy olyan számviteli rendszert, mely mind formáját, mind szerkezetét tekintve megfelel az elvárásoknak. A vámokra és a hagyományosan alkalmazott eljárásokra különös figyelemmel van, ezeket előnyben részesíti az újító megoldásokkal szemben. Az ilyen számviteli rendszer tulajdonságait tekintve részrehajló és titoktartásra épülő. Ebből az okból kifolyólag a családi vállalkozások számára lehetőség nyílt a közzététel elmulasztására, és ezt is preferálták.

A bizonytalanság túsér egy másik megközelítése számviteli szempontból az úgynevezett jövedelemsimítás volt, mely kísérlet arra vonatkozóan, hogy stabilizálja a pénzbeáramlásokat. A kockázatokat kívánták kiszűrni, ebből kifolyólag a ráfordítások olyan hamar kerültek kimutatásra felmerülés után, amennyire csak lehetséges, a bevételeket viszont csupán akkor vették figyelembe, mikor beérkezésük már biztossá vált. A jövedelemsimító tevékenység azért áll összhangban a konfucianista elképzeléssel, mert a hosszú távú teljesítményre irányult.

Példaként említhető meg a konzervatív megközelítésre gyakorolt hatásra a pénzbeáramlások „Longmen” rendszerben történő meghatározása. A 16. századtól kétféle leltárgyakorlat érvényesült:

a készletek becslése: az eladott áruk beszerzési értékét a tárgyidőszakban felértékeléssel határozták meg: értékesített áruk = összes vásárolt + záró állomány – nyitó állomány;

legmagasabb ár módszer: az eladott áruk beszerzési értékét a legmagasabb vételár alapján határozták meg.

A legmagasabb ár módszere örvendett nagyobb népszerűségnek, hiszen filozófiájában közelebb állt a konzervatív elképzelésekhez.

A konfucianizmus erkölcsi hatása a számvitelre

A tradicionális kínai kultúrában nem ismert a profit általi motiváltság fogalma. A konfucianista erkölcsi fogalom az igazságszolgáltatásra fókuszál, míg a köznép tudatában a profitszerzés irányítja az emberek viselkedését. A haszon iránti megszállott vágy a gonosz megtettesítőjeként értelmezhető a kínai társadalomban, a kereskedelmi tevékenységet végzők a társadalom legalsó rétegét képezték.

Yin és Yang hatása a számvitelre

A kínai gondolkodásmód az emberi testet és szellemet egységesnek tekinti, és ezek bármelyikének megsérülése vagy eltűnése a rendszer egészének összeomlásához vezet. A Yin és Yang szemléletnek megfelelően a termelés felváltja a ráfordítást, és a körforgásnak köszönhetően a nyereség felváltja a veszteséget.

Ennek hatására a számvitel világosan elkülönítette az egyes számlákat. Ahogyan a Longmen könyvelési rendszerben megfigyelhető, ez az egyik legfejlettebb kettős-könyvvelési rendszer a történelem során, azonban a saját tőke és a kötelezettségek szétválasztása nem volt megfelelő. Az alapelv szerint ugyanis csupán a pénzmozgásokra kellett figyelemmel lenni, vagyis a pénzbeáramlásoknak meg kellett egyezniük a pénzáramlásokkal.

A kollektivizmus felhasználása a számvitelben

A kollektivizmus definíció szerint az egyén alárendeltségét jelenti a csoport érdekeivel szemben. Ez nagyban különbözik a nyugati értékrendszertől, hiszen a kollektivisták társadalmában a számviteli információk felhasználói elsősorban a kormányzati szervek voltak, s az információk felhasználása során makrogazdasági érdekeket tartottak szem előtt. A kezdetekben az elsődleges cél az volt, hogy a számvitel segítségével nyomon lehessen követni a császár vagyonának alakulását, és az állam gazdasági hatékonyságát. Másodsorban ezek az információk a népszámláláskor készített statisztikák szerves részét képezték. A költségek mérése és az eredmény levezetése ritkán fordult elő az ősi számviteli rendszerben, mivel az az etikai elvárásokkal ellentétes lett volna.

A későbbiekben nem csupán az állam, hanem az egyes tartományok (régiók) is készítettek könyvviteli kimutatásokat. A különböző mérési módok használata megnehezítette a kereskedelmi tevékenységeket a régiók között, mert bonyolulttá vált az egyes termékek értékelhetősége.

Hatalmas mennyiségű papír került felhasználásra a kimutatások elkészítéséhez, melynek csökkentése érdekében megreformálták a beszámolási rendszert. A tömérdek papírt egy két papírból álló kormányzati formanyomtatvány helyettesítette, melynek neve Changxingzhi volt, és az éves bevételekre és kiadásokra vonatkozó információkat tartalmazta. További jelentős fejlesztéseknek köszönhetően kialakultak az egységes kormányzati pénzügyi jelentések, a Wanli Számviteli Jelentés és a Guangxi Számviteli Jelentés.

A kínai filozófia hatása a számvitelre

A kínai filozófia főként befelé forduló és etikára épülő, erősen korlátozott volt és a tradicionalizmus minden kreativitást és innovációt igyekezett elnyomni. Mindemellet Kínának jóléti pozíciójából és hatalmából fakadóan sokáig nem volt szüksége arra, hogy megfontolja a nyugati elképzelések meghonosítását. Az ország stabil társadalmi kultúrával és erős központi kormányzattal rendelkezett. A nyereségszerzés ellen irányuló gondolatok sokáig gátolták a kereskedelem fejlődését, a tőkés vállalatok térhódítását és a nyugati számviteli gyakorlat elterjedését.

A számvitel rövid fejlődéstörténete

Kutatók szerint a kínai számvitel kialakulása közel 3000 évvel ezelőttre tehető, egyidős az ősi egyiptomi számvittel. Az idő múlásával a kínai számvitel először az eszközökkel kezdett foglalkozni magas színvonalon, és ez biztosította a számvitel és a könyvvizsgálat alapköveinek lerakását. Ennek bizonyítéka, hogy az agyagtáblákon alkalmazott ékírást kezdetben csupán abból a célból hasznosították, hogy a gazdasági tranzakciókat megfelelően rögzíthessék.

A dinasztiai uralma alatt a számvitel az állami intézmények funkcióit volt hivatott támogatni. A cél érdekében könyveltek, számításokat végeztek, jelentéseket készítettek és felhasználták a számviteli információkat. A számviteli rendszer ekkor még nem volt

letisztult, mert a pénzügyi tranzakciókat egyszeres könyvvitel szerint, a hitelügyleteket a kettős könyvvitel szerint vezették. Eközben kialakult az egységes adórendszer is. A 900-as évek végén és az ezredforduló kezdetén megjelentek a következő számviteli formulák:

- nyitó állomány + új befizetések – kifizetések = záró mérlegállomány
- bevételek – kiadások = eszközök – (saját tőke + kötelezettségek)

A 18. század legjelentősebb fejlesztése volt az úgy nevezett négy lábón álló könyvvitel, mely minden tranzakciót kettős vetületben rögzített, beleértve a pénzügyi és nem pénzügyi műveleteket is. A könyvelési tételek két különböző számlán jelentek meg, és a végeredmény mögött két dokumentum állt, az eredménykimutatás és a mérleg.

Az ópiumháború után a korábban állami ellenőrzés alatt álló pénzügyi kimutatókat havonta be kellett nyújtani könyvvizsgáló irodáknak ellenőrzésre. A gazdasági tevékenységekben történt változások a 19. századra részvénytársaságok tömegének létrejöttét eredményezték, melyek tovább növelték a távoli országokban élő tulajdonosok számviteli információigényét. Mivel az eddig alkalmazott számviteli módszer nem fókuszált az eredmény mérésére, a külföldi tőkések megváltozott információigénye miatt változásokra volt szükség. Sort kellett keríteni a nyugati könyvelési módszerek beolvasztására, a kereskedelmi törvény kodifikációjára, oktatási intézmények létrehozására és új tankönyvek kiadására és mindezeket nem csupán az állami, hanem a magánszektor gazdaságára is alkalmazni kellett. Annak érdekében, hogy az ország felvehesse külfölddel a versenyt a kereskedelmi és ipari hadviselés területén, ezek a változások elkerülhetetlenek voltak.

Kína számvitelére vonatkozó előírásokat a „Law of the People’s Republic of China on Certified Public Accounts” törvény szabályozta, mely 1993-ban lépett életbe. Ennek alapján az ország nem igazodott a nemzetközi számviteli standardok előírásaihoz, bár ebbe az irányba mozdult előre és számos előírása azonos vagy hasonló a nemzetközi gyakorlathoz. A legnagyobb eltérések közé sorolható az adó levonhatósága, bár a transzferárak itt is kiemelt fontosságúak. A másik jelentősebben eltérő módszer az amortizáció elszámolása, lényegesen szigorúbb és törvényben szabályozott leírási időket tartalmaz, melyek az egyes eszközcsoportokra vonatkozóan differenciáltak. A gyors gazdasági növekedésnek, a külföldi befektetések megjelenésének és a WTO-hoz való csatlakozásnak köszönhetően egy sor új szabályozás került kiadásra hogy az ország számvitele megfeleljen a megbízhatóságnak és átláthatóságnak. Ennek megfelelően új számviteli törvényt bocsátottak ki 1999-ben, és a vállalkozások számára is új üzleti szabályozást vezettek be 2000-ben.

Összefoglalás

A kutatással a céloom az volt, hogy bemutassam a kínai számvitel különbségeit és hasonlóságát az általam eddig ismert szabályokhoz képest. Bármilyen rendszer bemutatásának elengedhetetlen feltétele a befolyásoló tényezők alapos vizsgálata. A különbségek háttérben elsősorban a különböző kulturális hagyományok, dimenziók

figyelhető meg, amit magam is megvizsgáltam, és a bemutatott cikk szerzői is erre alapozva írták tanulmányukat.

A kutatás érdekessége az volt számomra, hogy olyan – a hétköznapokban hallott – fogalmak kapcsolódtak össze a számvittel, amelyeket korábban ebben a kontextusban sosem használtam. A kínai számviteli rendszer a vizsgálat alapján jelentősen eltér az Európában használatos számvitel típusoktól.

Irodalomjegyzék:

Borbély K. (2012). *Fejezetek a számvitel történetéből*. Sopron, Gazdasági Tudásközpont Alapítvány

Flemmer, W. (2008). *Az ősi Kína – Mi micsoda?* Budapest, Tessloff és Babilon Kiadó

Geert Hofstede dimenziói <http://geert-hofstede.com/china.html> (letöltve: 2013-04-07)

Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work-related Values* Beverly Hills, CA: Sage Publications

Hofstede, G. – Bond, M. H. (1988). The Confucius Connection: From Cultural Roots To Economic Growth, *Organizational Dynamics*; Spring88, Vol. 16, Issue 4, p. 5

Kína:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%ADna> (letöltve: 2013-04-07)

http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%ADna_gazdasaga (letöltve: 2013-04-07)

Kínai számvitel:

<http://www.lehmanbrown.com/FAQ-Acc.htm> (letöltve: 2013-04-07)

Solas, C. – Ayhan, S. (2007). The historical evolution of accounting in China: The effects of culture, *De Computis Revista Española de Historia de la Contabilidad Spanish. Journal of Accounting History* No. 7. http://www.decomputis.org/dc/articulos_doctrinales/solas_ayhan7.pdf (letöltve: 2013-04-07)